

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

שיעור זה מוקדש בידי לין ויואל מייל לזכרו של אפרים גרומט ע"ה. אפרים בן יעקב דוד הכהן היה גאה באחריות הבהונה שזכה לה ומילא את האחריות הכרוכה בתפקיד בגאווה רבה.

שם השיעור: מהו זמנו של סדר העבודה של הכהן הגדול? (ויקרא ט"ז)
שם המרצה (כתובת דוא"ל): הרב אלחנן סמט elsamet@gmail.com

1.

"...וְאֵלֵיבָא בְּכָל־עֵת אֶל־הַקֹּדֶשׁ מִבֵּית לַפָּרֹכֶת" –
ובכן, מהו עת ביאתו של הכהן הגדול אל הקודש?

חתימת ספר 'חכמת אדם' לר' אברהם דאנציג

בפרשת אחרי יש לדקדק... דמשונה פרשה זו מכל הפרשיות שבתורה שכתוב תחילה באיזה יום ואחר כך מה שיקריבו כדאיתא בפרשת אמור (ויקרא כ"ג, ה') ובפרשת פנחס (במדבר כ"ח, ט"ז) 'בארבעה עשר לחודש' תקריבו וכן כולם. וכאן כתוב תחילה כל סדר העבודה ובסוף כתוב (בפסוק כט) "בחודש השביעי [בעשור לחודש]", ואיפכא הוי ליה לכתוב!

חידושו של הגר"א המובא בספרו של תלמידו ר' בנימין ריבלין משקלוב 'גביעי גביע הכסף'

איש א' מק"ק שקלאב בקש מאתי להדפיס פירוש הפסוק "ואל יבא בכל עת אל הקדש" בשם אדוני מורי ורבי הגאון זצלה"ה, אבל ידעו שאין זה לשונו של הגאון זצלה"ה, אבל באמת פירש כן אמ"ו הגאון זצלה"ה: ...ואמר רבינו הגאון ז"ל אמת מתוק בפשטי המקראות בפרשת אחרי מות, על פי מה שכתוב במדרש רבה שם 'ואל יבא וכו' - אר' יהודה ב"ר סימון: צער גדול היה למשה בדבר זה. אמר: אוי לי שמא נדחף אהרן ממחיצתו... יש עת ליום... יש עת לשנה... יש עת לעולם... אמר הקב"ה למשה: לא כשם שאתה סבור, לא עת לשעה וכו' ולא עת לעולם, אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיעשה כסדר הזה. עכ"ל, עיין שם היטב. והוא באהרן, ולכך מתוק מאד פשט הפרשה שבכל הפרשה לא נזכר רק אהרן "בזאת יבא אהרן" וכמה פעמים עד שנאמר "והיה לכם לחקת עולם בעשור לחודש... וכפר הכהן אשר ימשח אתו... לכהן תחת אביו" וזה שאמר בסוף הפרשה "והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה". רוצה לומר 'לכם' דייקא, ולא לאהרן שהיה מותר לו ליכנס כסדר הזה כל השנה. אלא לדורות הוי פעם אחת בשנה לכפר ביום הכיפורים... ומה שכתוב בגמרא פרק הקומץ (מנחות כז ע"ב) וכן כתב הרמב"ם פרק ב מהלכות ביאת מקדש (הלכות א-ג) שאסור לכהן גדול ליכנס, לבד מיום כיפור וחייב מיתה, היינו לדורות... ולא מה שהיה באהרן לדורו. ומתוק מאד.

רמב"ם הלכות ביאת המקדש פרק ב הלכה ג (על פי ברייתא במנחות כז ע"ב)

כהן שנכנס לקדש הקדשים בשאר ימות השנה בין כהן הדיוט בין כ"ג או כהן גדול שנכנס לו ביום הכפורים שלא בשעת העבודה חייב מיתה בידי שמים שנאמר ולא ימות, וכמה פעמים הוא נכנס לשם ביום הכפורים ארבע כמו שיתבאר במקומו, ואם נכנס חמישית חייב מיתה בידי שמים.

2. חידושו של הגר"א לאור מקורות מדרשיים שונים

1. ויקרא רבה (וילנא) פרשת אחרי מות פרשה כא סימן ז

ימי עיון בתנ"ך תשפ"ג

ואל יבא בכל עת א"ר יהודה ברבי סימון צער גדול היה לו למשה בדבר זה אמר אוי לי שמא נדחף אהרן אחי ממחיצתו בכל עת יש עת לשעה ואל יבא בכל עת יש עת ליום (יחזקאל ד) ומים במשורה תשתה יש עת לשנה שנאמר (שמואל ב יא) ויהי לתשובת השנה יש עת ל"ב שנה (תהלים קה) עד עת בא דברו יש עת לע' שנה שנאמר (דניאל ט) למלאות לחרבות ירושלים ע' שנה ואומר (ירמיה כז) עד בא עת ארצו יש עת לעולם (תהלים ד) נתתה שמחה בלבי מעת דגנם אמר הקדוש ברוך הוא למשה לא כשם שאתה סבור לא עת לשעה ולא עת ליום ולא עת לשנה ולא עת ל"ב שנה ולא עת לשבעים שנה ולא עת לעולם אלא בכל שעה שהוא רוצה ליכנס יכנס רק שיכנס בסדר הזה ר' יהודה ברבי אלעזר אמר בשלשים וששה זוגין בשלשים וששה רמונים ורבנן אמרי בשבעים ושנים זוגין ובשבעים ושנים רמונים.

2. שמות רבה (וילנא) פרשת תצוה פרשה לח סימן ח

ד"א וזה הדבר, באיזה זכות היה אהרן נכנס לבית קדשי הקדשים, א"ר חנינא בנו של רבי ישמעאל זכות המילה היתה נכנסת עמו שנא' (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן זו המילה כד א (בראשית יז) זאת בריתי אשר תשמרו, וכה"א (מלאכי ב) בריתי היתה אתו החיים והשלום, ר' יצחק אומר זכות השבטים היתה נכנסת עמו שנאמר (שמות כט) וזה הדבר אשר תעשה להם, מנין זה י"ב, ואלו הן י"ב אבנים שהיו נתונות על לבו של אהרן ועליהם שמות השבטים וכסדר הזה היו נתונות, ראובן שדרגנין, שמעון שימפוזין, לוי דייקניתין, יהודה ברדינין, יששכר סנפרינון, זבולון אסמרגדין, דן כוחלין, נפתלי אבאטיס, גד הימוסיון, אשר קרומטיסין, יוסף פראלוקין, בנימין מרגליטוס, מה טעם שיהא הקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ובבגדי כהן בכניסתו ביום הכפורים ונזכר לזכות השבטים, ר' יהושע דסכנין בשם ר' לוי אמר משל לבן מלכים שהיה פדגוגו נכנס אצלו ללמד סניגוריא על בנו והיה מתיירא מן העומדים עליו שמא יפגע בו, מה עשה המלך הלבישו פורפירא שלו שיהיו רואין אותו ומתייראין ממנו, כך אהרן היה נכנס בכל שעה לבית קדשי הקדשים ואלולי זכיות הרבה שהיו נכנסות עמו ומסייעות אותו לא היה יכול להכנס למה שהיו מלאכי השרת שם, מה עשה לו הקדוש ברוך הוא נתן לו מדמות לבושי הקודש שנאמר (שמות כח) ולבני אהרן תעשה כתנות כשם שכתוב (ישעיה נט) וילבש צדקה כשרין וכובע ישועה בראשו וילבש בגדי נקם.

3. מדרש הגדול ויקרא, ברייתא דיג' מידות

דבר למוד מסופו כיצד - ונתתי נגע צרעת בבית ארץ אחזתכם (שם, יד, לד) ממשמע בית שיש בו אבנים ועצים ועפר, ואם אין אבנים ועצים ועפר במשמע, וכשהוא אומר ונתץ את הבית את אבניו ואת עציו ואת כל עפר הבית (שם, מה) דבר למוד מסופו שאין הבית מיטמא בנגעים עד שהיה בו אבנים ועצים ועפר. ודכותיה דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש בזאת יבא אהרן אל הקדש (שם, טז, ב-ג) - יכול אימתי שירצה יביא כסדר הזה ויבוא, דבר למוד מסופו והיתה זאת לכם לחקת עולם לדרתיכם וכוי אחת בשנה (שם, לד) אחת בשנה הוא נכנס אינו נכנס כל זמן שירצה.